

РЕФОРМУВАННЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

LOCAL GOVERNMENT REFORM IN UKRAINE

Горохова Л.В.,

*кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри філософії та політології**Житомирського державного університету імені Івана Франка*

Заглада В.М.,

*кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії та політології**Житомирського державного університету імені Івана Франка*

У статті представлено досягнення реформування місцевого самоврядування та специфіки реформи децентралізації влади в Україні в сучасних умовах. Проаналізовано основні етапи реформи децентралізації та досягнення кожного з них. Зазначено, що заслуговують на оцінку лише проміжні результати і досягнення реформування, позаяк на його здійснення вплинула низка явищ і процесів державного та світового рівня. Зокрема, пандемія Covid-19, втручання країни-агресора в територіальну цілісність і незалежність нашої держави обумовили коригування й відтермінування запланованих заходів третього етапу. Крім того, міграційні процеси та постійна зміна кількості вимушено переміщених та евакуйованих громадян, не лише змінюють демографічну картину в державі, а й вимагають нових підходів щодо моделювання надання адміністративних послуг, послуг соціальної сфери, сфери охорони здоров'я, освіти, тощо. Знищення та руйнування інфраструктури міст, селищ та сіл, руйнування доріг та інші наслідки сучасних подій впливають на ефективність та результативність реформування влади в Україні.

Окреслено сутність трирівневої організації адміністративно-територіального устрою сучасної України та простежено його еволюцію. Проаналізовано особливості нормативно-правового регулювання реформування місцевого самоврядування в сучасних умовах та досягнення реформи децентралізації й огріхи її реалізації. Результатом першого етапу реформи місцевого самоврядування стало добровільне об'єднання більшості територіальних громад. Другий етап реформування визначав реалізацію програми розширення повноважень великих міст. Третій етап децентралізації не завершено, оскільки сучасні події в країні корегують терміни його реалізації. Окреслено перспективи розвитку адміністративно-територіального устрою та місцевого самоврядування й визначено можливі перспективи розвитку демократії в Україні.

Ключові слова: адміністративно-територіальний устрій, реформа децентралізації, реформування місцевого самоврядування, місцеве самоврядування, органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, державна влада.

The article presents the achievements of local self-government reform and the specifics of the reform of power decentralization in Ukraine in modern conditions. The main stages of the decentralization reform and the achievements of each of them are analyzed. It is noted that only the intermediate results and achievements of the reform deserve to be evaluated, since its implementation was influenced by a number of phenomena and processes at the state and world level. In particular, the worldwide Covid-19 pandemic, the intervention of an aggressor country in the territorial integrity and independence of our state caused the adjustment and postponement of the planned measures of the third stage. In addition, migration processes and the constant change in the number of forcibly displaced and evacuated citizens not only change the demographic picture in the state, but also require new approaches to modeling the provision of administrative services, social services, health care, education, etc. The destruction and destruction of the infrastructure of cities, towns and villages, the destruction of roads and other consequences of modern events affect the effectiveness and efficiency of government reform in Ukraine.

The essence of the three-level organization of the administrative-territorial system of modern Ukraine is outlined and its evolution is traced. The peculiarities of the normative and legal regulation of local self-government reform in modern conditions and the achievements of the decentralization reform and the failures of its implementation are analyzed. The result of the first stage of local self-government reform was the voluntary unification of most territorial communities. The second stage of the reform determined the implementation of the program of expanding the powers of large cities. The third stage of decentralization has not been completed, as current events in the country are adjusting the terms of its implementation. The prospects for the development of the administrative-territorial system and local self-government are outlined, and possible prospects for the development of democracy in Ukraine are determined.

Key words: administrative-territorial system, decentralization reform, local self-government reform, local self-government, executive power bodies, local self-government bodies, state power.

Постановка проблеми. Реформа децентралізації та процеси реформування місцевого самоврядування в Україні відбуваються достатньо розпорошено й зазнають впливу сучасних подій. Важливим, на наш погляд є те, що реформування

вітчизняної влади базується на принципах і положеннях Європейської хартії місцевого самоврядування та на світових стандартах суспільних відносин у сфері місцевого самоврядування. Державна політика України у сфері децентралізації не лише

враховує інтереси мешканців ОТГ, а й передбачає передачу частини повноважень, ресурсів та відповідальності від органів виконавчої влади органам місцевого самоврядування. Ефективна організація публічної влади на сучасному етапі державотворення постає одним із найважливіших пріоритетів регіонального розвитку України як демократичної та правової держави, яка прагне наблизитися до передових світових стандартів публічного управління. Враховуючи важливість інституту місцевого самоврядування, а також необхідність продовження реформування місцевого самоврядування вважаємо проблему актуальною і важливою в сучасних умовах

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наявні наукові розвідки та навчально-методичні матеріали підтверджують неабияке зацікавлення зазначеною проблематикою не лише в Україні, а й на міжнародному рівні. Серед наукових обґрунтувань проблеми можемо виокремити напрацювання Національного інституту стратегічних досліджень і таких дослідників, як О. Бабич, Т. Бевз, Г. Бондар, К. Бриль, В. Бородедюк, Б. Данилишин, І. Дробот, У. Дорош, О. Ільїн, Л. Кізюк, О. Колесников, М. Корнієнко, В. Кравченко, К. Мануїлова, А. Нікончук, О. Нижник, В. Пилипів, О. Ременяк, В. Романова, А. Умланд, Р. Штогрин та інших.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. У наявних роботах увага дослідників акцентувалася на питаннях сутності, типів, переваг і недоліків децентралізації державної влади; реформування органів місцевого самоврядування й сучасних тенденціях розвитку органів публічної влади. Проте, не зважаючи на наявну різноманітність підходів до вирішення проблем реформування місцевого самоврядування й використання європейського досвіду децентралізації влади, не всі питання висвітлені повною мірою, окремі дослідження мають фрагментарний характер і потребують конкретизації та узагальнення.

У статті запропоновано аналіз реформування місцевого самоврядування в сучасних умовах, етапи впровадження децентралізації влади в Україні, досягнення та перспективи.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є висвітлення результатів реформування місцевого самоврядування в Україні та перспектив реформи децентралізації влади в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу. Реформування місцевого самоврядування на принципах децентралізації в Україні можна поділити на три етапи кожен з яких характеризується певними досягненнями, що відображено у табл. 1.

У результаті реформування адміністративно-територіальний устрій сучасної України базується на трирівневій системі: область – район – громада. Найвищим рівнем адміністративно-територіального устрою України, адміністративно-територіальною одиницею, яка складається із районів, міст обласного та районного значення, селищ та сіл, що сформувалася у межах території України під впливом єдності історичних, економічних, соціальних та інших чинників, що виступає самостійним та відносно-відокремленим соціально-економічним комплексом є область. Елементом системи місцевого самоврядування і органом місцевого самоврядування на рівні областей є обласна рада, яка представляє спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст відповідної області. Нижчою ланкою у системі органів державної виконавчої влади є обласна державна адміністрація як орган виконавчої влади в областях.

Райони – це одиниці середнього рівня адміністративно-територіальних одиниць, які є складовою частиною області або Автономної Республіки Крим, що утворені для раціонального розташування органів державної влади, місцевого самоврядування, інтегрування промисловості, сільського господарства, транспорту і зв'язку у єдиний соціально-економічний комплекс за

Таблиця 1

Етапи та результати реформування місцевого самоврядування в Україні

Етапи децентралізації	Період проведення	Результати та досягнення
I етап	2014 – 2018	створення нормативно-правового фундаменту реформи та перерозподіл повноважень на рівні територіальних громад і створення перших ОТГ
II етап	2019 – 2020	переформатування базового рівня місцевого самоврядування й зміни адміністративно-територіального устрою України (сформовано 1469 територіальних громад й утворено 136 районів)
III етап	2021 – до тепер	чітке визначення повноважень місцевих органів влади, забезпечення належного виконання власних і делегованих повноважень територіальними громадами первинного (базового) рівня, удосконалення надання послуг населенню, формування раціональної системи управління розвитком територіальних громад

ознаками адміністративної, економічної, географічної єдності. Складається район із сіл, селищ та міст районного значення. Елементом системи місцевого самоврядування й органом місцевого самоврядування на рівні району є районна рада, яка представляє спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст відповідного району. Органом виконавчої влади – є районні державні адміністрації.

Базовою одиницею формування і діяльності органів місцевого самоврядування та територіальною основою здійснення місцевого самоврядування жителями одного або декількох населених пунктів є громада. У залежності від категорії адміністративного центру громади поділяються на: міські, селищні та сільські. Вони утворюються, як правило, шляхом об'єднання поселень навколо міста чи селища, де розміщено більшість місць працевлаштування мешканців цього міста, селища та навколишніх поселень, наявні необхідні елементи соціальної, бюджетної та інженерної інфраструктури із забезпеченням доступності з урахуванням історично складених економічних та соціальних зв'язків. Склад громади визначається, як правило, шляхом віднесення до неї поселень, що знаходяться в кращій доступності до її адміністративного центру порівняно з центрами інших громад.

Розподіл повноважень між органами місцевої та державної влади, врегульовано на рівні «Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади» затвердженій Розпорядженням КМУ № 333 від 01.04.2014 року [1] відображено на рис. 1.

Важливим і вагомим досягненням реформування влади є «Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади». А затвердження Плану заходів щодо її реалізації, на наш погляд, слугувало своєрідним

стартом реформи після прийняття її основного концептуального документу. Реалізація положень Концепції та завдань Плану заходів передбачала не лише внесення відповідних змін до Конституції України, а й формування пакету нового законодавства. Зміни до Конституції повинні були надати чітке визначення адміністративно-територіальної одиниці – громади, а також передбачали вирішення питань утворення виконавчих органів обласних та районних рад, реорганізації місцевих державних адміністрацій в органи контролюю-наглядового типу.

Запропонований вітчизняними фахівцями-практиками, науковцями, експертами проект змін до Конституції знайшов підтримку не лише з боку суспільства, а й отримав високу оцінку Венеційської Комісії. Проте, політичні обставини не дозволили Верховній Раді України прийняти подані Президентом України зміни до Конституції щодо децентралізації, тому розпочата Урядом у 2014 році реформа здійснювалася в межах чинного законодавства. А прийнятий у 2015 році Закон «Про добровільне об'єднання територіальних громад» [2] дозволив розпочати формування базового рівня місцевого самоврядування.

Впродовж 2015–2019 років в Україні добровільно створено 982 об'єднані територіальні громади, до складу яких увійшли близько 4500 колишніх місцевих рад (з майже 12 000). Міжнародні експерти назвали такі темпи міжмуниципальної консолідації дуже високими. У регіонах та громадах завдяки державній підтримці регіонального розвитку та розвитку інфраструктури громад, яка за час реформи зросла у 41,5 разів: з 0,5 млрд в 2014 році до 20,75 млрд грн у 2019 році, реалізовано понад 10 тисяч проєктів. Зокрема, вирішення питань утилізації та переробки сміття, розвитку інфраструктури та інші механізми вирішення спільних проблем, якими скористалися сотні гро-

Рівень області	«Префект» (представник Уряду та Президента)	Обласна рада
	Територіальні органи центральних органів виконавчої влади	Виконавчий комітет обласної ради
Рівень району	«Префект» (представник Уряду та Президента)	Районна рада
	Територіальні органи центральних органів виконавчої влади	Виконавчий комітет районної ради
Рівень громади	Голова громади	
	Рада громади	Виконавчий комітет громади

Рис. 1. Модель реформованої системи органів публічної влади

мад, уможливили Закони «Про співробітництво територіальних громад» [3] та «Про засади державної регіональної політики» [4], тощо. Досягнення на першому етапі реформування засвідчили, що Україна обрала правильний шлях яким варто рухатися далі. Варто відмітити, що належні правові умови та механізми формування спроможних територіальних громад сіл, селищ, міст, які об'єднують зусилля у вирішенні нагальних проблем і мотивацію до міжмуніципальної консолідації в країні створила нова законодавча база. Цілком виправданою є нова модель фінансового забезпечення місцевих бюджетів, котрі отримали певну автономію і незалежність від центрального бюджету в результаті реформ.

Прийняття Концепції [1] передбачило внесення змін до Конституції України, щодо дозволу мати виконавчі органи на рівні областей та районів й зменшення ролі цих рівнів управління шляхом передачі відповідальності за безпосереднє надання публічних послуг містам обласного значення та знову об'єднаним територіальним громадам. Пропозиції змін до Основного закону, які мали забезпечити правову основу прийняття ряду законодавчих актів, необхідних для реалізації реформи місцевого самоврядування були підготовлені з урахуванням положень Європейської Хартії місцевого самоврядування; пропозицій експертів у галузі конституційного права та місцевого самоврядування; з врахуванням позицій польських експертів, які мають успішний досвід запровадження реформи місцевого самоврядування. Проте, без внесення відповідних змін до Конституції України щодо децентралізації завершити реформу та досягти європейського розвитку нашої країни буде досить складно, практично неможливо. Зокрема, серед важливих кроків є закріплення на конституційному рівні статусу об'єднаної територіальної громади та приведення у відповідність системи органів державної виконавчої влади та органів місцевого самоврядування; узгодження їх функцій та повноважень, дотримуючись принципу субсидіарності й уникаючи дублювання, та інших дотичних питань.

У 2020–2021 роках відбувся другий етап децентралізації влади в Україні. Саме в цей період Кабінет Міністрів України визначив підтримку реформи децентралізації в Україні одним з пріоритетних завдань, що сприятиме розвитку місцевого самоуправління і економічного розвитку країни в цілому. Дійсно, зазначений період став вирішальним у процесі формування базового рівня місцевого самоврядування. 12 червня 2020 року Уряд схвалив новий адміністративно-територіальний устрій базового рівня, відповідно до якого в Україні сформовано 1469 територіальних громад. А 17 липня 2020 року Верховна Рада України прийняла Постанову № 3650 «Про утворення та

ліквідацію районів» [5] відповідно до якої парламент ліквідував 490 районів й залишив 136. 15 липня 2020 року прийнята постанова № 3809 про призначення чергових місцевих виборів на 25 жовтня 2020 року й вже 16 липня Верховна Рада України прийняла відповідні зміни до виборчого законодавства.

25 жовтня 2020 року в Україні були проведені перші місцеві вибори в об'єднаних територіальних громадах (депутатів сільських, селищних, міських рад, а також сільських, селищних, міських голів) та в укрупнених районах (депутатів районних рад). На підставі висновків, наданих Донецькою та Луганською військово-цивільними адміністраціями, було визначено перелік територіальних громад Донецької та Луганської областей, на території яких неможливо провести місцеві вибори, – 10 ОТГ Бахмутського, Волноваського, Маріупольського та Покровського районів Донецької області та 8 – Северодонецького і Щастинського районів Луганської області.

Станом на січень 2022 року нова система адміністративно-територіального устрою України складається з 1470 адміністративно територіальних одиниць базового рівня (громад). Детальніше нову систему АТУ відображено на рис. 2.

Проте, на досягнутому зупинятися ще занадто рано й для успішного продовження реформи необхідно внести зміни до чинного законодавства та прийняти низку важливих законів, зокрема: законодавство, яке окреслить засади адміністративно-територіального устрою України; оновити редакцію закону про службу в органах місцевого самоврядування, що не лише забезпечить рівний доступ до служби в органах місцевого самоврядування, а й підвищить престижність служби в ОМС, стимулюватиме мотивацію місцевих службовців до розвитку громад та власного розвитку; закони щодо державного нагляду за законністю рішень органів місцевого самоврядування та про місцевий референдум, тощо. У результаті оновлення законів про місцеве самоврядування та місцеві державні адміністрації мають бути окреслені механізми та інструменти впливу на місцеву владу й розмежовані між рівнями управління за принципом субсидіарності участь та повноваження у прийнятті рішень.

У 2022 році очікувалося внесення змін до Конституції щодо децентралізації, які необхідні для подальшого просування реформи та її завершення. Проте події, які розпочалися в нашій країні з 24 лютого 2022 року внесли певні корективи у перебіг реформування місцевого самоврядування. На жаль, введення воєнного стану та військові події загальмували в окремих регіонах формування ефективного місцевого самоврядування та територіальної організації влади, надання високоякісних та доступних публічних послуг,

НОВА СИСТЕМА АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНОГО УСТРОЮ							
ОБЛАСТЬ	Кількість адміністративно-територіальних одиниць базового рівня (громад)	Кількість територіальних громад, у яких відбулися місцеві вибори 25 жовтня 2020 р.	Кількість адміністративно-територіальних одиниць субрегіонального рівня (районів)	Кількість районних рад, у яких відбулися місцеві вибори 25 жовтня 2020 року	Кількість депутатів місцевих рад		
					Обласних рад	Районних рад	Рад громад
АР Крим	Буде утворено громади після деокупації АР Крим		10	Буде проведено вибори після деокупації			
Вінницька	63	63	6	6	84	274	1630
Волинська	54	54	4	4	64	176	1316
Дніпропетровська	86	86	7	7	120	350	2174
Донецька	66	36	8	5		246	1008
Житомирська	66	66	4	4	64	180	1604
Закарпатська	64	64	6	6	64	248	1580
Запорізька	67	67	5	5	84	232	1644
Івано-Франківська	62	62	6	6	84	240	1556
Київська	69	69	7	7	84	318	1810
Кіровоградська	49	49	4	4	64	176	1190
Луганська	37	18	8	4		172	448
Львівська	73	73	7	7	84	316	1936
Миколаївська	52	52	4	4	64	180	1276
Одеська	91	91	7	7	84	308	2252
Полтавська	60	60	4	4	84	192	1484
Рівненська	64	64	4	4	64	176	1532
Сумська	51	51	5	5	64	214	1254
Тернопільська	55	55	3	3	64	150	1342
Харківська	56	56	7	7	120	332	1510
Херсонська	49	49	5	5	64	210	1210
Хмельницька	60	60	3	3	64	148	1456
Черкаська	66	66	4	4	64	180	1592
Чернівецька	52	52	3	3	64	134	1236
Чернігівська	57	57	5	5	64	214	1374
м. Київ	1		-	-			120
РАЗОМ	1470	1420	136	119	1660	5366	35534

Рис. 2. Система адміністративно-територіального устрою України (станом на 01.2022)

становлення інститутів прямого народовладдя, узгодження інтересів держави та територіальних громад.

Влучним є твердження одного із основоположників муніципального права України М. Баймуратова, який констатує, що процесуальний ланцюжок, який включає «демократичну правову державність» – «публічну самоврядну (муніципальну) владу» – «децентралізацію повноважень публічної державної влади» – «органи місцевого самоврядування» – «територіальну громаду», відіграє важливу роль у формуванні і функціонуванні демократичної правової державності [6, с. 44]. На думку дослідника, «децентралізація публічної влади – це спосіб переміщення влади, повноважень з центру керованої системи на її периферію і зміцнення політико-правової самостійності периферійних підсистем, тобто місцевих органів виконавчої влади чи органів місцевого самоврядування (муніципальних утворень)» [7, с. 272].

Своєрідним девізом сучасності можуть слугувати слова міського голови Тростянця Юрія Бови про те, що «Сильне місцеве самоврядування – основа стійкості України» [8]. Ми підтримуємо його міркування також щодо того, «що сьогодні потрібно довіряти місцевому самоврядуванню. Воно найкраще знає про те, що потрібно на тій чи іншій території. Досконало знають всі нюанси ситуації на місцях мери громад, які постраждали від агресії рф. Потрібно виходити на конкретні об'єкти з цільовою допомогою, а не загальною.

Ми абсолютно відкриті, прозорі, готові звітувати і розуміємо, що це надзвичайно важливо».

Всяляє надію на позитивні зрушення щодо реформування місцевого самоврядування затвердження 14 березня 2023 року Кабінетом Міністрів України Плану пріоритетних дій Уряду на 2023 рік. У якому серед важливих напрямів роботи на поточний рік Прем'єр-міністр Денис Шмигаль визначив також продовження децентралізації, зауваживши, що «Уряд продовжить реформу децентралізації та буде розширювати допомогу громадам. Буде затверджено план відновлення та розвитку регіонів, а також нову стратегію регіонального розвитку до 2027 року» [9]. Прем'єр Міністр також наголосив, на тому, що «Ефективне державне управління. Це цифровізація, ефективне управління державним майном, це дебіюрократизація. Продовжимо впровадження нових цифрових послуг для громадян та бізнесу. Цифровізація в надрокористуванні, управлінні відходами, лісовому господарстві». Тому варто сподіватися, що 2023 рік буде більш успішним в процесі реформування місцевого самоврядування тим паче робота триває й не лише на вітчизняному, а й на міжнародному рівні. Яскравим підтвердженням зазначеного є налагодження співпраці громад України з закордонними муніципалітетами [10, 11].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Узагальнюючи, варто відмітити, що реформа адміністративно-територіального устрою України на базовому рівні – громад – в основному

наслідуює скандинавський зразок, на субрегіональному рівні – районів – французький. Зважаючи на приналежність до групи постсоціалістичних держав та хронологічно близький початок процесів самостійного державотворення, корисним для України є вивчення досвіду Польщі та країн Балтії, які на сьогодні є прикладом належної імплементації цінностей і принципів Європейського Союзу щодо розбудови спроможного місцевого самоврядування та ефективної територіальної організації публічної влади на засадах децентралізації.

Аналізуючи результати реформування можемо виокремити переваги децентралізації, до яких, на наш погляд, можна віднести створення передумов успішного розвитку громадянського суспільства; отримання практичного досвіду участі у демократичних змінах мешканцями територіальних громад; підвищення відповідальності місцевих органів за результати діяльності; продуктивний розподіл бюджетних ресурсів задля вирішення нагальних потреб територіальної громади; сприяння стратегічному плануванню; забезпечення прозорості і гласності рішень, прийнятих на місцях; покращення якості надання послуг споживачам.

Проте, поруч із досягненнями процесів децентралізації влади, маємо й певні недоліки, серед яких зниження скоординованості виконання делегованих повноважень; намагання центральних органів влади уникати відповідальності за надання державних послуг мешканцям громад; суперечність між делегованими повноваженнями й обов'язками та ресурсами для їх виконання; сповільнювання реалізації державних програм з наданням пріоритетів місцевим. Необхідно також наголосити, що для забезпечення ефективного завершення реформи варто удосконалити законодавчу базу, внести конституційні зміни в частині адміністративно-територіального устрою держави; провести перепис населення для отримання актуальної демографічної статистики тощо. Адже

не зважаючи на те, що кожен мешканець села чи міста має право на сучасну медицину й освіту, доступні та якісні адміністративні, комунальні, соціальні послуги, гарні дороги, чисті й освітлені вулиці, значна кількість громадян позбавлена цього через втручання країни-агресора в територіальну цілісність і незалежність нашої держави. В той же час, варто наголосити, що саме тривала відсутність політичної волі для проведення повноцінної децентралізації у державному управлінні стала однією з причин посилення сепаратистських рухів на сході країни.

Варто сподіватися, що події пов'язані з повномасштабним вторгненням країни-агресора будуть завершені повною перемогою нашої країни і відбудова України та побудова сильної демократичної держави стануть пріоритетними завданнями вже в найближчий час. Проте варто зазначити, що і в сучасних умовах, незважаючи на всі проблеми, що постають у рамках демократичної форми організації суспільства, його державно-політичного устрою, саме влада народу найкраще справляється з викликами. А отже, спільними зусиллями державної влади і суспільства ми переможемо ворога й продовжимо втілювати все заплановане та досягнемо неабияких успіхів задля розвитку й процвітання нашої країни попри всі перешкоди і негаразди.

Перспективами наших наукових розвідок будуть нові досягнення вітчизняного реформування місцевого самоврядування та аналіз закордонного досвіду децентралізації влади, а також плани й перспективи і не лише короткострокові, серед яких проведення заключного етапу реформи адміністративно-територіального устрою – зміни регіонального рівня (укрупнення та розукрупнення регіонів); чітке формулювання дефініції на означення адміністративно-територіальної одиниці регіонального рівня (земля, край, округа, паланка, воєводство, область, регіон, тощо).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні. Розпорядження КМУ України «Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні» / Верховна Рада України. Офіційний вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80#n8>
2. Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад». Офіційний вебпортал. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#Text>.
3. Закон «Про співробітництво територіальних громад». Офіційний вебпортал. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1508-18#Text>.
4. Закон України «Про засади державної регіональної політики». Офіційний вебпортал. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text>
5. Постанова Верховної Ради України «Про утворення та ліквідацію районів». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/807-20#Text>
6. Баймуратов М. О. Муніципальна влада в системі публічної влади в Україні в умовах муніципальної реформи. *Вісник Академії праці, соціальних відносин і туризму*. 2018. № 1. С. 41–44.

7. Баймуратов М. О. Децентралізація публічної влади в Україні та її роль у становленні компетенції місцевого самоврядування. Децентралізація в Україні: законодавчі новації та суспільні сподівання. К. : Інститут законодавства Верховної Ради України. 2015. С. 272–275.

8. Сильне місцеве самоврядування – основа стійкості України. Інтерв'ю з Юрієм Бовою, міським головою Тростянця. Децентралізація. Децентралізація: Офіційний вебпортал. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/16162>

9. Прем'єр-міністр розповів про важливі напрями Плану пріоритетних дій Уряду на 2023 рік / Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/premier-ministr-rozpoviv-pro-vazhlyvi-napriamy-planu-priorytetnykh-dii-uriadu-na-2023-rik>

10. Міжнародний марафон місцевого самоврядування об'єднав більше 1000 муніципалітетів з 35 країн. Діалог продовжать. Децентралізація: Офіційний вебпортал. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/14792>

11. Реєстр міжрегіональних угод про торговельно-економічне, науково-технічне і культурне співробітництво. Міністерство розвитку громад та територій України: Офіційний вебсайт. URL: <https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/derzhavna-rehional-na-polityka/mizhregionalne-ta-transkordonne-spivrobotnitstv/reyestr-mizhregionalnih-ugod-pro-torgovelnno-ekonomichne-naukovo-tehnichne-i-kulturne-spivrobotnitstvo>